

Н.Л. ПРАВДЮК

(Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, Україна)

Обліково-аналітичне забезпечення управління прибутком підприємства

В сучасних умовах господарювання все більшого значення набуває проблема формування якісного інформаційного забезпечення управлінського процесу. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-практичних аспектів удосконалення механізму формування обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства. Проаналізовано підходи вчених до трактування сутності обліково-аналітичного забезпечення, визначено його місце в системі споріднених понять. Обґрунтовано авторський підхід до визначення сутності обліково-аналітичного забезпечення в контексті управління прибутком. Ідентифіковано обліково-аналітичне забезпечення як процес систематизації інформації, що генерується підсистемами бухгалтерського обліку та економічного аналізу з метою задоволення інформаційних запитів менеджерів в процесі управління формуванням, розподілом та використанням фінансових результатів підприємства. Сформовано структурно-логічну модель формування обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства на основі виокремлення та обґрунтування інформаційно-комунікаційних зв'язків між підсистемами бухгалтерського обліку та економічного аналізу.

Ключові слова: *прибуток, управління, бухгалтерський облік, економічний аналіз, обліково-аналітичне забезпечення.*

Н.Л. ПРАВДЮК

(Вінницький національний аграрний університет, г. Вінниця, Україна)

Учетно-аналитическое обеспечение управление прибылью предприятия

В современных условиях хозяйствования все большее значение приобретает проблема формирования качественного информационного обеспечения управленческого процесса. Целью исследования является обоснование теоретико-практических аспектов совершенствования механизма формирования учетно-аналитического обеспечения управления прибылью предприятия. Проанализированы подходы ученых к трактовке сущности учетно-аналитического обеспечения, определено его место в системе родственных понятий. Обоснованно авторский подход к определению сущности учетно-аналитического обеспечения в контексте управления прибылью. Идентифицировано учетно-аналитическое обеспечение как процесс систематизации информации, генерируемой подсистемами бухгалтерского учета и экономического анализа с целью обеспечения информационных запросов менеджеров в процессе управления формированием, распределением и использованием финансовых результатов предприятия. Сформирована структурно-логическая модель формирования учетно-аналитического обеспечения управления прибылью предприятия на основе выделения и обоснования информационно-коммуникационных связей между подсистемами бухгалтерского учета и экономического анализа.

Ключевые слова: *прибыль, управление, бухгалтерский учет, экономический анализ, учетно-аналитическое обеспечение.*

N.L. PRAVDYUK

(Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, Ukraine)

Accounting and Analytical Support for Company Profit Management

Under present-day business conditions the problem of high quality management process information support becomes more and more important. The purpose of the study is substantiation of theoretical and practical aspects of

improvement of company profit management accounting-and-analytical support formation mechanism. The scientists' approaches are analyzed to interpretation of essence of accounting-and-analytical support, its role is defined in the system of related notions. Author's approach is substantiated to definition of the essence of accounting-and-analytical support in the context of profit management. The accounting-and-analytical support is identified as information systematization process which is generated by subsystems of accounting and economic analysis to satisfy information needs of managers during management of formation, distribution and utilization of company financial results. The structural and logical model of profit management accounting-and-analytical support formation is drawn up on the basis of separation and substantiation of information and communication links between subsystems of accounting and economic analysis.

Keywords: *profit, accounting, economic analysis, accounting-and-analytical support.*

Постановка проблеми. Одним із найважливіших індикаторів, який відображає рівень ефективності виробничої діяльності підприємства, його конкурентоспроможність, стан продуктивності праці та фінансового благополуччя, є прибуток. Саме прибуток на сучасному етапі економічного розвитку є джерелом розширеного відтворення виробництва, зростання ринкової вартості підприємства та добробуту його власника, основним спонукальним мотивом підприємницької діяльності. Втім, власників капіталу цікавить не тільки факт отримання прибутку, але й створення передумов для його максимізації. У цьому контексті важливого значення набуває проблема розробки та впровадження дієвої системи управління прибутком підприємства, ефективність якої корелює з якістю інформаційного забезпечення управлінського процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток досліджень, присвячених вирішенню організаційно-методичних проблем обліку та аналізу прибутку підприємства, здійснили такі вчені як М.Д. Білик та В.В. Бабіч [2], Л.О. Волощук [4], Т.А. Гоголь [5], В.А. Дерій [6], В.М. Жук [7], Г.А. Загородній [8], А.О. Касич [9], С.О. Кузнецова [10], О. Лаговська [11], І.В. Луканьов та І.Т. Райковська [12], Є.В. Мних [13], М.Ф. Огійчук [14], І.А. Панченко [16] та інші.

Незважаючи на наявний науковий доробок окремі аспекти, пов'язані з організацією та методикою формування інформаційно-аналітичного забезпечення для потреб управління прибутком підприємства залишаються недостатньо опрацьованими, потребують систематизації та удосконалення, що визначає актуальність теми дослідження.

Метою статті є обґрунтування теоретико-практичних аспектів та розробка підходів до удосконалення механізму формування обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства.

Виклад основного матеріалу. Одним із основних складових ефективного менеджменту сучасного підприємства є управління прибутком, під яким в загальному сенсі розуміється комплексний процес, що охоплює низку послідовних етапів, а саме формування, розподіл та використання прибутку підприємства з метою реалізації тактичних та

стратегічних цілей діяльності, забезпечення поступального економічного розвитку та зростання рівня ринкової капіталізації.

Прибуток – це та частина виторгу, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу, комерційну, фінансову та інвестиційну діяльність підприємства, та слугує засобом відтворення і головним мотивом здійснення такої діяльності для власників підприємства в поточному та перспективному періоді [1, с. 68].

Прибуток є точкою перетину інтересів багатьох суб'єктів: держави, найманих працівників та власника. При цьому кожна із сторін зацікавлена в його максимізації. Для держави зростання прибутку є джерелом додаткових податкових надходжень, для власника – джерелом забезпечення розширеного відтворення та нагромадження капіталу, для найманого працівника – джерелом фінансування фонду матеріального заохочення та соціального розвитку. Втім, протягом останніх років вітчизняні підприємства відчувають брак власних ресурсів для фінансування виробничо-господарської діяльності. За даними Державної служби статистики України за перше півріччя 2015 р. підприємства отримали 112,45 млрд. грн. прибутку, тоді як збиток перевищив 307,91 млрд. грн. Сумарний фінансовий результат вітчизняних підприємств за січень-червень 2015 р. становив -195,46 млрд. грн. При цьому протягом останніх років зберігається негативна динаміка погіршення показників фінансово-господарської діяльності. Так, якщо в 2010 р. фінансовий результат вітчизняних підприємств до оподаткування становив 13,91 млрд. грн., то в 2014 р. майже -583,79 млрд. грн. (табл. 1).

Крім того, скорочується число суб'єктів господарювання, які закінчили звітний період з позитивним фінансовим результатом. Так, частка підприємств, які за результатами першого півріччя 2015 р. отримали прибуток становила 57,3 % до загальної кількості господарюючих суб'єктів, тобто майже кожне друге підприємство є збитковим. Цей показник значно знизився в порівнянні з попередніми звітними періодами, коли рівень прибутковості сягав 63-65 % (рис. 1).

Чистий прибуток (збиток) вітчизняних підприємств, млн. грн.

Рік	Фінансовий результат до оподаткування	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		У % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат	У % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат
2010	13906,1	57,3	155197,6	42,7	141291,5
2011	67797,9	63,5	208896,3	36,5	141098,4
2012	35067,3	63,0	210607,6	37,0	175540,3
2013	-22839,7	65,0	179259,6	35,0	202099,3
2014	-583785,9	65,5	205199,4	34,5	788985,3
2015*	-195456,2	57,3	112454,9	42,7	307911,1
Разом	-685310,5	61,9	1071615,4	38,1	1756925,9

* дані наведено за січень-червень 2015 р.

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України [15].

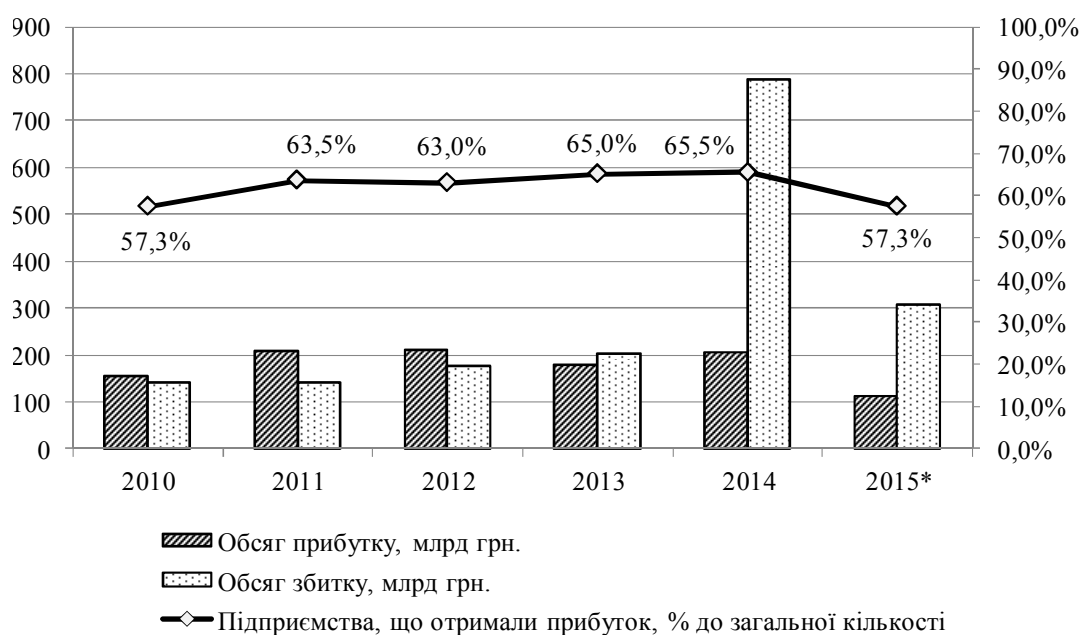

Рис. 1. Динаміка фінансових результатів вітчизняних підприємств, 2010-2015 рр.

* дані наведено за січень-червень 2015 р.

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України [15].

Прибуток, як кінцевий результат господарської діяльності підприємства, мірило її ефективності та успішності, є результатом поєднання дії зовнішніх і внутрішніх чинників. Диспропорції та дисбаланси в економіці країни, що супроводжуються турбулентністю на валютному ринку, макроекономічною невизначеністю, зниженням інвестиційних рейтингів та політичною нестабільністю, деструктивно позначаються на економічному стані та прибутковості вітчизняних підприємств. Однак ці фактори несприятливо впливають на управління з боку менеджерів підприємства. Єдине, що залишається в таких умовах – це адаптація до умов зовнішнього оточення та його максимальне врахування при виробленні стратегії та тактики управління організацією.

На нашу думку, нівелювати вплив загрозливих для фінансової стабільності вітчизняних підприємств

чинників зовнішнього середовища, принаймні частково, можна за рахунок розробки та практичної реалізації прогресивної системи управління прибутком.

В сучасній економічній літературі під управлінням прибутком розуміють процес розробки, прийняття та виконання управлінських рішень, а також контроль за їх виконанням з питань формування, розподілу та використання прибутку на підприємстві [16, с. 63]. В свою чергу І.О. Бланк, досліджуючи проблеми управління прибутком підприємства, зазначає, що ефективність управлінської системи залежить передусім від якості інформаційної бази, під якою вчений розуміє результат безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформаційних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування та підготовки ефективних управлінських рішень за всіма аспектами

формування, розподілу та використання прибутку [3, с. 75].

Змістовне наповнення системи інформаційного забезпечення управління прибутком визначається галузевими особливостями підприємства, його організаційно-правовою формою, ступенем диверсифікації виробництва та рядом інших чинників. При цьому сукупність показників, що включається в систему інформаційного забезпечення управління прибутком, можна класифікувати на зовнішні та внутрішні. До складу індикаторів зовнішнього середовища, які впливають на процес прийняття управлінських рішень, можна віднести макроекономічні показники, тенденції кон'юнктури ринку, систему нормативно-правових актів та інші.

Функціонування раціональної системи управління прибутком підприємства дає змогу вчасно виявляти негативні процеси й тенденції в його діяльності, а також розробляти комплекс заходів з метою попередження загроз погіршення фінансового стану та забезпечення в подальшому фінансової стабільності в умовах конкурентного економічного середовища. Реалізувати це завдання, на нашу думку, можливо за наявності внутрішнього інформаційного забезпечення, основу якого генерують підсистеми бухгалтерського обліку та економічного аналізу. Втім, побудова ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком є не простим завданням, зокрема через характерну для більшості вітчизняних підприємств знівельованість аналізу як функції управління.

На існування проблемних питань в практиці організації та здійснення аналітичної роботи вказують І.В. Луканьов та І.Т. Райковська. Вчені виділяють наступні недоліки проведення економічного аналізу на вітчизняних підприємствах: відсутність самостійного відділу або працівника з проведення аналізу господарської діяльності; викривлення інформаційного забезпечення економічного аналізу; несистематичність проведення аналітичної роботи та недостатня кваліфікація працівників; застосування обмеженого методичного інструментарію; проведення економічного аналізу лише за окремими напрямками [12].

Продовжуючи цю думку В.А. Дерій відзначає, що в переважній більшості підприємств функції аналітика за сумісництвом виконує головний бухгалтер, економіст або інша посадова особа, що призначена керівником підприємства [6, с. 6]. Звичайно розраховувати за таких умов на високу якість вихідної аналітичної інформації, підготовленої працівниками без спеціальної освіти, не доводиться. Хоча за експертними оцінками ефективність сучасної системи менеджменту на 60-70% визначається саме якістю обліково-аналітичного забезпечення [13, с. 109].

Дослідженню методології обліково-аналітичного забезпечення управлінського процесу присвячують свої праці багато вчених-економістів. Однак, незважаючи на численні напрацювання, питання формування обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства залишаються

недостатньо вивченими. По-перше, в середовищі науковців відсутня однаковість в підходах до категоріального визначення обліково-аналітичного забезпечення, його співвідношення з таким термінами як «обліково-аналітична система», «обліково-аналітичний механізм» та «обліково-аналітична інформація». По-друге, недостатньо дослідженими є питання формування обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства.

Критичний аналіз визначень, поданих в навчально-науковій літературі, дає підстави констатувати, що вищенаведені поняття за своїм змістовним наповненням є практично синонімічними. Водночас науковці по-різному підходять до трактування сутності обліково-аналітичного забезпечення. Деякі автори його розглядають як сукупність процесів (чи один процес), інші – як набір специфічних засобів і методів [5, с. 23]. А.Г. Загородній стверджує, що система обліково-аналітичного забезпечення підприємства є формою організації всіх видів обліку й аналізу, метою якої є забезпечення менеджерів підприємства інформацією для прийняття поточних і стратегічних управлінських рішень та контролю за їхньою реалізацією [8, с. 31].

Т.А. Гоголь під обліково-аналітичним забезпеченням пропонує розуміти організацію процесу збору, обробки, узагальнення і збереження облікової та аналітичної інформації, узгодження її руху між різними структурними підрозділами управлінської служби, забезпечення ефективної взаємодії із зовнішнім середовищем з метою інформаційного забезпечення системи управління та зовнішніх користувачів [5, с. 41]. Водночас інші автори переконують у доцільності виділення складової «аналітична» в структурі обліково-аналітичного забезпечення, аргументуючи це тим, що аналітичною є облікова інформація після опрацювання її методами економічного аналізу [9, с. 192].

На протипагу вищезазначеній позиції виступає Л.О. Волощук, яка не тільки вказує на необхідність виділення економічного аналізу в структурі досліджуваного поняття, але й обґрунтовує доцільність розширення сутнісних вимірів обліково-аналітичного забезпечення. Під обліково-аналітичним забезпеченням дослідник розуміє єдність підсистем обліку, аудиту та аналізу, що взаємодіють через інформаційні потоки в процесі формування й передачі оперативної та якісної обліково-аналітичної інформації для забезпечення обґрунтованості й ефективності прийняття управлінських рішень у системі управління підприємством, а також зовнішніми користувачами [4, с. 330].

За твердженням І.А. Панченко, формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства є процесом цілеспрямованого підбору відповідних інформаційних показників облікового та необлікового характеру, що будуть використані для планування, аналізу та прийняття оперативних управлінських рішень [16, с. 63].

Бухгалтерський облік

Враховуючи вищенаведене побудова дієвої системи обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства передбачає виконання комплексу завдань, до яких, на нашу думку, необхідно віднести наступні:

– забезпечення повноти та своєчасності відображення в системі бухгалтерського обліку господарських операцій, що пов'язанні з формуванням доходів, витрат та результатів діяльності підприємства;

– побудова системи аналітичних показників, що дає змогу оцінити ефективність процесів формування, розподілу та використання прибутку, а також

розробка системи моніторингу фінансового стану підприємства;

– визначення порядку генерування необхідних для управління прибутком підприємства облікових даних та методики їх наступної трансформації в аналітичну інформацію;

– розробка та впровадження заходів, спрямованих на підвищення рівня рентабельності підприємства в короткостроковому та довгостроковому періодах, а також порядку здійснення контролю за їх виконанням.

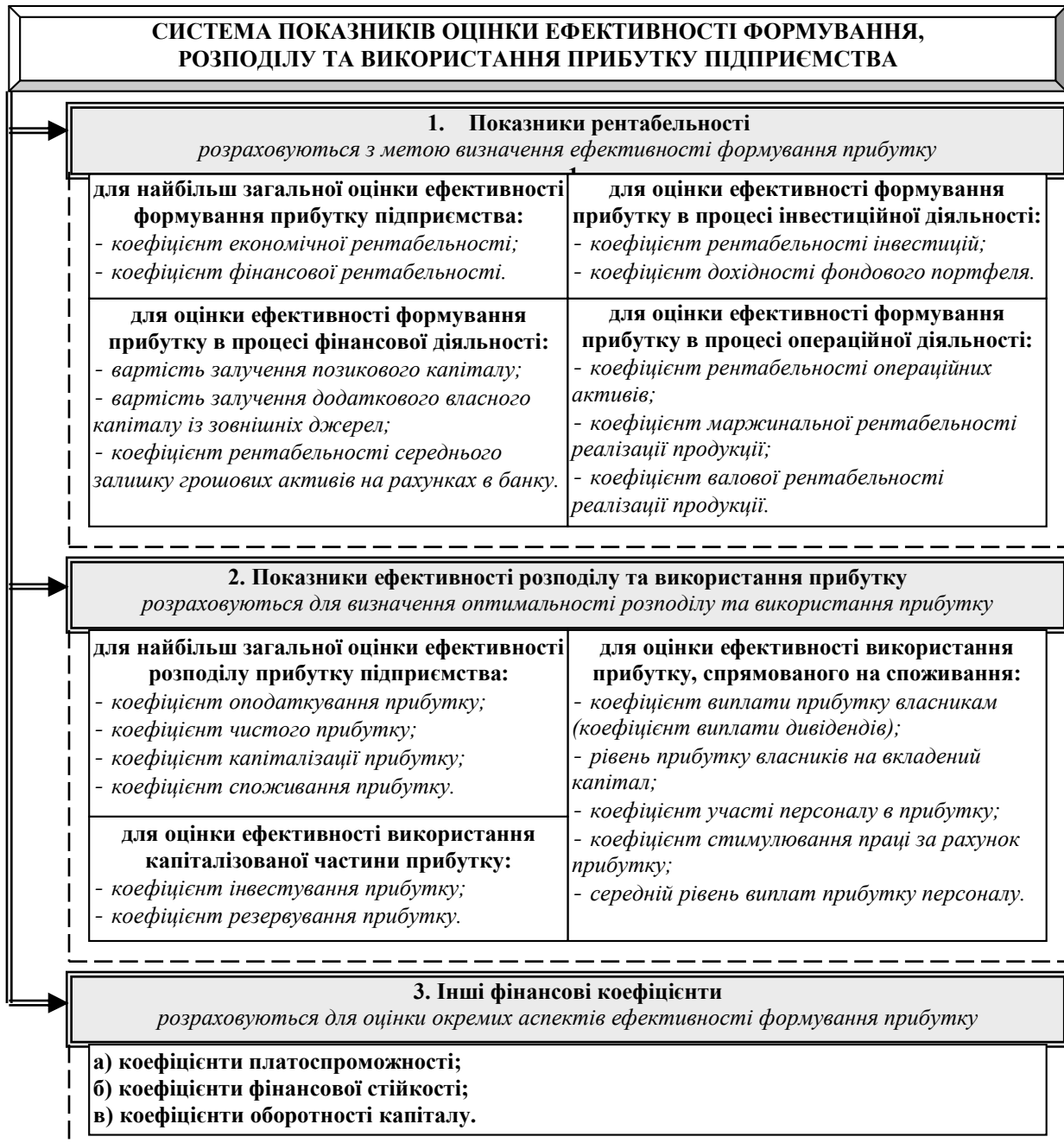

Рис. 2. Система аналітичних показників для оцінки ефективності формування, розподілу та використання прибутку підприємства

Джерело: систематизовано автором за даними [3, с. 97-108].

З позиції формування раціональної системи обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства доцільно з'ясувати порядок реєстрації, узагальнення та представлення менеджерам інформації щодо діяльності підприємства для підготовки та обґрунтування ними управлінських рішень.

Основою інформаційної бази управління прибутком підприємства є дані бухгалтерського обліку, на підставі яких здійснюється аналіз, прогнозування та поточне планування фінансових показників. Облікова система підприємства є першоджерелом створення інформаційного поля для реалізації усіх інших функцій управління. Дані бухгалтерського обліку, що використовуються в процесі прийняття управлінських рішень, представлені звітною інформацією, а також відомостями за аналітичними та синтетичними рахунками, на яких акумулюються відомості щодо формування фінансових результатів підприємства.

Важливою складовою механізму управління підприємством є аналіз прибутку, під яким розуміється вивчення порядку його формування та напрямів використання з метою виявлення резервів подальшого підвищення ефективності господарської діяльності. Для вирішення конкретних практичних завдань в процесі здійснення аналітичної роботи використовується комплекс спеціальних систем та методів економічного аналізу, а саме: горизонтальний, вертикальний, порівняльний, коефіцієнтний та інтегральний аналіз. Саме використовуючи інструментарій економічного аналізу дані бухгалтерського обліку трансформуються в аналітичну інформацію. В практиці управління використовуються усі без винятку методичні прийоми, однак найбільш інформаційногенеруючим є коефіцієнтний аналіз, який ґрунтуючись на розрахунку співвідношення різних абсолютних величин, характеризує різнопланові аспекти формування, розподілу та використання прибутку підприємства (рис. 2).

Розрахунок системи аналітичних показників (коефіцієнтів) дає змогу оцінити ефективність формування, розподілу та використання прибутку, отриманого підприємством за результатами звітного періоду, сформулювати рекомендації щодо поліпшення управління прибутком в майбутньому. Інформаційною базою для здійснення аналітичних розрахунків є дані, що попередньо сформовані в системі бухгалтерського обліку підприємства. Крім облікової та аналітичної інформації в процесі прийняття управлінських рішень важлива роль належить внутрішній позаобліковій (плановій) інформації, яка використовується для розрахунку прогнозних показників прибутковості підприємства та окреслення можливих напрямів підвищення рівня фінансової стабільності суб'єкта господарювання.

Виходячи з вищевикладеного необхідно зазначити, що під обліково-аналітичним забезпеченням управління прибутком підприємства необхідно розуміти процес систематизації та структурування інформації, що генерується системами бухгалтерського обліку та економічного аналізу, з метою задоволення інформаційних запитів менеджерів у процесі формування, розподілу та використання фінансових результатів підприємства (рис. 3).

Механізм формування інформаційного забезпечення розробки та прийняття управлінських рішень охоплює підсистеми бухгалтерського обліку та економічного аналізу підприємства з притаманними їм внутрішньосистемними та позасистемними зв'язками. Ця інформація повинна готуватися на основі організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку та економічного аналізу, розроблених відповідно до стратегічних, поточних та оперативних завдань управління діяльністю підприємства. При цьому критерії відбору облікових та аналітичних показників, що відображають процеси формування, розподілу та використання прибутку підприємства повинні розроблятися з врахуванням специфіки виробничо-господарської діяльності підприємства та його галузевої належності.

Висновки. Дослідження теоретичних та організаційно-методичних засад формування обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства дає змогу зробити такі висновки:

1. Ефективне управління прибутком підприємства потребує налагодженого функціонування обліково-аналітичної системи, здатної забезпечувати потреби керівництва в актуальній та достовірній інформації. Під обліково-аналітичним забезпеченням управління прибутком підприємства необхідно розуміти процес систематизації та структурування інформації, що генерується системами бухгалтерського обліку та економічного аналізу, з метою задоволення інформаційних запитів менеджерів у процесі формування, розподілу та використання фінансових результатів.

2. Бухгалтерський облік є основним джерелом формування даних, які виступають інформаційною основою для реалізації інших функцій управління. Облікова інформація поряд з позаобліковими внутрішніми даними та зовнішнім інформаційним забезпеченням є джерелом здійснення аналітичних процедур в частині оцінки ефективності формування та використання прибутку підприємства.

3. Використання наведених аналітичних показників дає змогу формувати цілеспрямовану систему аналітичного забезпечення управління, орієнтовану як на прийняття стратегічних, так і на ефективне оперативне управління процесами формування, розподілу та використання прибутку підприємства.

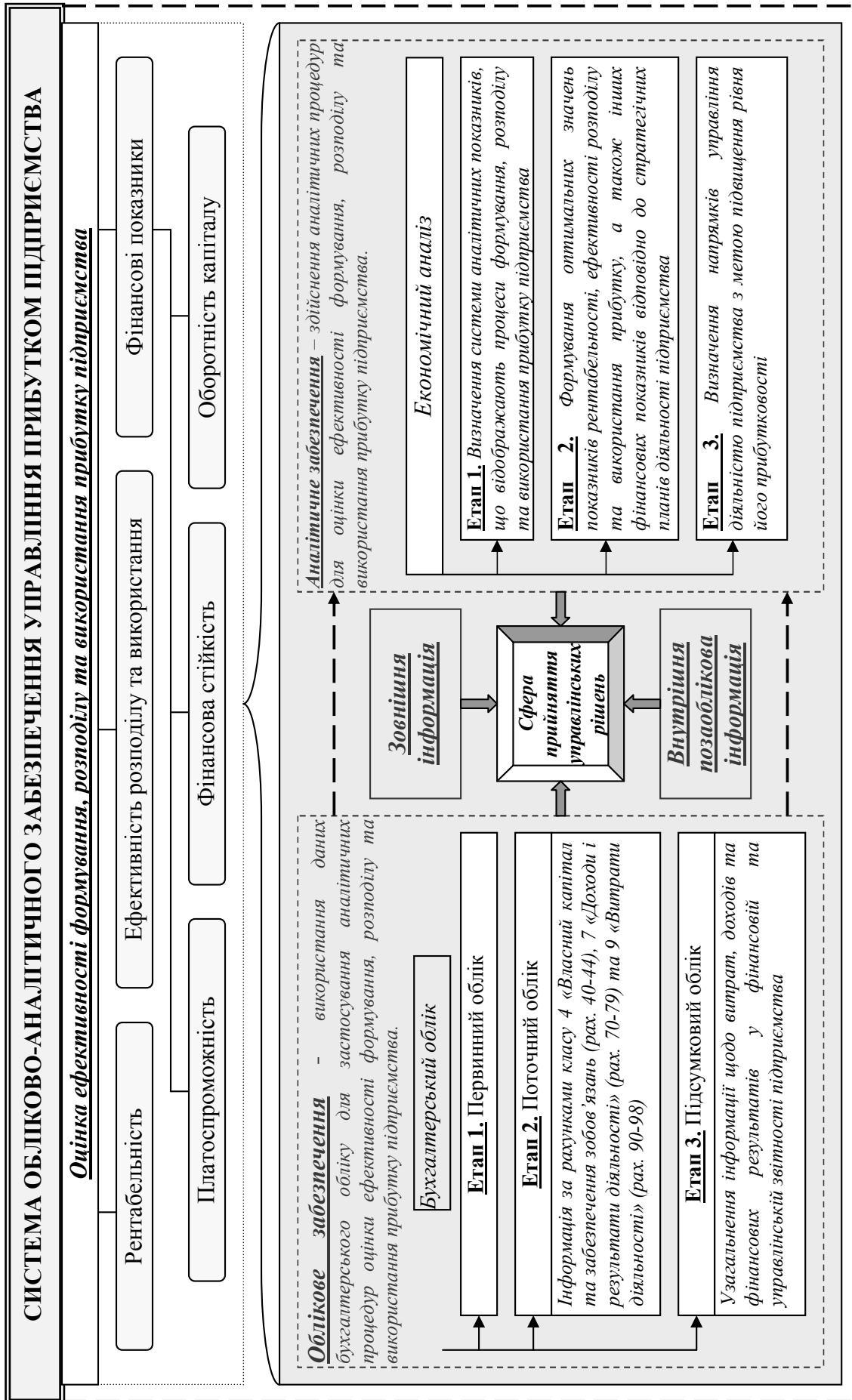

Рис. 3. Механізм формування обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства

Джерело: сформовано автором.

4 Список використаних джерел

1. *Андріяш А.С.* Особливості управління прибутком підприємства / А.С. Андріяш, А.Ю. Могилова // Молодий вчений. – 2014. – № 6(1). – С. 68-70.
2. *Білик М.Д.* Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовими результатами діяльності підприємств / М.Д. Білик, В.В. Бабіч // Бізнесінформ. – 2015. – № 4. – С. 205-213.
3. *Бланк И.А.* Управление прибылью / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. – 768 с.
4. *Волощук Л.О.* Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства / Л.О. Волощук // Праці Одеського політехнічного університету. – 2011. – № 2(36). – С. 329-334.
5. *Гоголь Т.А.* Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємств малого бізнесу: [монографія] / Т.А. Гоголь. – Чернігів: Лозовий В.М., 2014. – 384 с.
6. *Дерій В.* Проблеми теорії науки, методики й організації навчання і практики економічного аналізу / В. Дерій // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 6. – С. 1-9.
7. *Жук В.М.* Облікові технології у забезпеченні інвестиційної привабливості та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств / В.М. Жук, Ю.С. Бездушна, О.С. Вдовенко // Облік і фінанси. – 2013. – № 4 (62). – С. 32-38.
8. *Загородній А.Г.* Оцінювання ефективності системи обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємства / А.Г. Загородній // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (23-24 квітня 2010 р., Тернопіль). – Тернопіль: Крок, 2010. – С. 31-32.
9. *Касич А.О.* Науково-методичні основи обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства / А.О. Касич, Р.М. Циган, О.І. Карбан // Проблеми економіки. – 2013. – № 1. – С. 191-196.
10. *Кузнецова С.О.* Організація обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком торговельних підприємств [Електронний ресурс] / С.О. Кузнецова. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2847/1/70.pdf>.
11. *Лаговська О.* Обліково-аналітичне забезпечення процесу управління прибутком підприємства [Електронний ресурс] / О. Лаговська, М. Якименко. – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2014_04_17_18_kampodilsk/sekcija_2_2014_04_17_18/oblikovo_analitichne_zabezpechennja_proces_u_upravlinnja_pributkom_pidpriemstva/52-1-0-892.
12. *Луканев И.В.* Критическая оценка состояния экономического анализа на промышленных предприятиях / И.В. Луканев, И.Т. Райковская // Бухгалтерский учет, контроль и анализ: социальные ориентиры: Результаты научных исследований проблем бухгалтерского учета и контроля Житомирской научной бухгалтерской школы: [монография] / [Ф.Ф. Бутынец и др.]; под. общ. ред. [и с предисл.] Ф.Ф. Бутынца. – Житомир: ЖГТУ, 2008. – 484 с.
13. *Мних Є.* Ефективність інтегрованих обліково-аналітичних систем / Є. Мних // Вісник КНЕУ. – 2013. – № 1. – С. 109-116.
14. *Огійчук М.Ф.* Формування у бухгалтерському обліку доходів і витрат сільськогосподарської діяльності відповідно до вимог П(С)БО «Біологічні активи» / М.Ф. Огійчук // Облік і фінанси АПК. – 2006. – № 6. – С. 24-33.
15. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
16. *Панченко І.А.* Управління процесом формування, розподілу та використання прибутку: обліково-аналітичне забезпечення / І.А. Панченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції, (27-28 жовтня 2011 р., м. Суми). – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – Т. 1. – С. 63-64.
17. *Чорнявська Т.М.* Облікова політика підприємства як фактор управління доходами і фінансовими результатами діяльності / Т.М. Чорнявська // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 1. – С. 82-85.